

# José Ribeaud: «Quatter linguas, in declin»

Cun blera chapientscha e simpatia per la Rumantschia

■ (anr/gc) L'onn 2010 ha José Ribeaud publictà per franzos in'ovra che sa futschenta – sut il titel «Quatter linguas, in declin» – cun la periclitaziun (decadenza) da las quatter linguas naziunales. Dacurt è quella ovra era cumparida en tudestg. Lezza versiun è vegnida scursanida ed actualisada da l'autur. Il sottitel sa cloma: «Co la Svizra perda ses pli grond avantatg» (la quadrilinguitad). L'autur è adina s'engaschè per il barat da linguatgs, oravant tut da classas mintgamai or d'in'otra regiun linguistica. Per la Rumantschia demussa el gronda chapientscha e blera simpatia. El enconuscha fitg bain tant l'istorgia sco spezialmain la situaziun actuala da la quarta lingua naziunala. Quai documentescha el en sia ovra – e sin quai vulain nus sa concentrar.

## La quadrilinguitad è periclitada

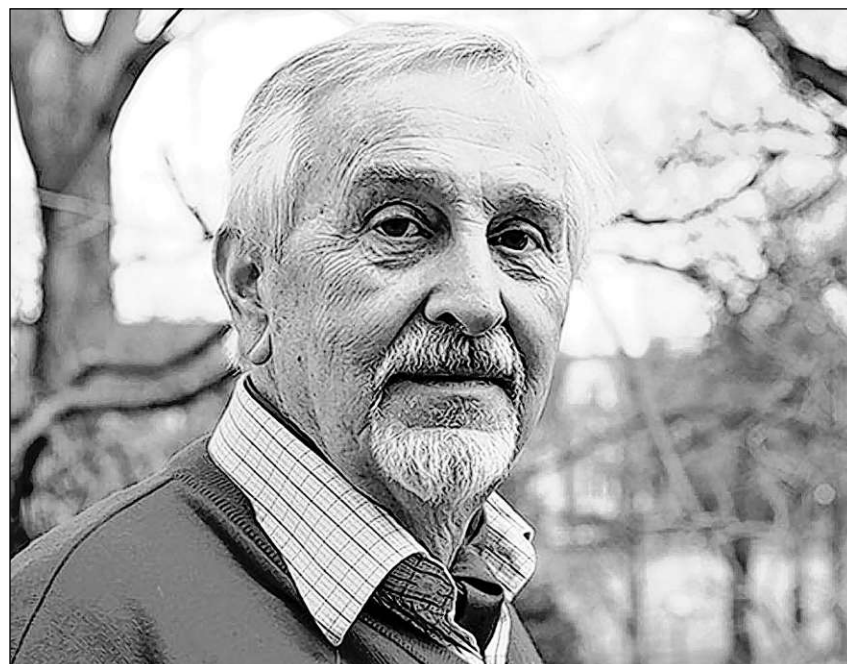
La tesa da l'autur sa cloma: La Svizra è

daventada renumada sin l'entir mund pervia da sia quadrilinguitad. Quai na constettia oz dentant betg pli. Il dialect, surtut il tudestg, sorprendia pli e pli e las diversas regiuns linguisticas na sa chapeschian betg pli viceversa. Linguatgs esters èn sutvalitads en scola e la tendenza generala da far la reclama per englais stenschentia il pli impurtant avantatg (quadrilinguitad) da la Svizra. «Essan nus cunscients – uschia sa damonda l'autur – tge e quant che nus dain si e quai irreversiblmain?» El declera il problem complex e mussa tge ch'i fiss da far per tuttina salvar l'avantatg da la quadrilinguitad. Atgnamain è sia intenziun nagut auter ch'in pledoyer per las quatter linguas naziunales

Il canon plurilinguistic da la Svizra vegnia era complettà tras il rumantsch. Ch'ìls Rumantschs s'audan tar la famiglia romana (latina) n'è savens nunenconuschent en Svizra tudestga, gea, gnanc a lur parents linguistic romands e talians. Ils Rumantschs èn il pli vegl pievel da la regiun alpina. Els furman la minoritad, sur la quala ins sa il pli pauc, che croda si il main ed è periclitada fitg en sia existenza.

## Main dialect ed englais e dapli barats

Als Svizzers tudestgs vegn appellà da discurren linguatg da scrittira e na lur dialect cun tschels Svizzers, spezialmain cun ils Romands, che n'empredian betg il dialect tudestg. Er en la televisiun ed al radio naziunal prendia il dialect svizzer tiers pli e pli. Citada vegn en quel connex er ina interpellaziun che cuss. naz. *Martin Candinas* ha inoltrà a Berna l'avrigl da quest onn. El vul «dapli linguatgs naziunals enstagl anglicissem en la televisiun publica». L'anglomania – cun ses «Swiss English» – è davaira ina malsogna contagiosa.



L'autur José Ribeaud, naschi 1935, da Coeuve (JU), è stà directur dal Teleschurnal da la Romandia, schefredactor da la gasetta friburgaisa «La Liberté» ed ha edì pliras publicaziuns, tranter auter er ina biografia da cuss. fed. Kurt Furgler.

FOTOS MAD

In'avischinaziun tranter las cuminanzas linguisticas purtass er il barat da scolasts e classas en autras regiuns linguisticas. Latiers gidia dentant era la matura bilingua, introducida 2010 en 72 dals 177 gimnasis publics. En il Grischun triling datti persuentar trais pussevladads: Matura rumantsch-tudestga, talian-tudestga e tudestg-taliana.

D'evitar ina discriminaziun da las minoritads linguisticas procura dapi 1980 l'instituziun Helvetica Latina. Da quella fan enturn 100 parlamentararis or da tuttas regiuns linguisticas ed emploiads federalis part. Ella surveglia co las cuminanzas linguisticas èn representadas en l'administraziun federala ed annunzia cuntravenziuns visavi il princip da la plurilinguitad.

Dapi 1848 hai dà 108 cussegliers fe-

derals e siat cusseglieras federalas, pia total 115. Da quels era in sulet Rumantsch: Felix Calonder, vegnì tschernì avant 100 onns.

## Il sbratg rumantsch

Sut quest titel deditgescha l'autur in lung artitgel a la Rumantschia che fa ora 0,6% da la populaziun svizra. I sa tracta dad ina invista ed analisa profunda da la situaziun actuala da noss linguatg. Sia survivenza dependia da quels che discurren quest linguatg e da tals che decidian sur-londer en il Grischun. Il destin dal linguatg rumantsch stoppia dentant er occupar las ulteriuras cuminanzas linguisticas e las autoritads federalas. Extendamain vegn mussà co il rumantsch è vegnì, sa sviluppà e vegn tgirà en scola ed en la litteratura.



Frontispizi da l'ovra.